

‘Neem onderwerp serieus’

Toename geweldsdreiging ook tegen

**Guido Schakenraad en
Anthony van Vulpen**

Portefeuillehouder rechtspraktijk Algemene Raad,
respectievelijk medewerker Stichting Viadict¹

Iedere advocaat kent vanuit zijn eigen ervaring, zijn eigen kantoor of de directe omgeving verhalen over geweldsincidenten, bedreigingen en intimidatie. Het hoort in zekere zin bij het vak, zoals het ook bij het vak hoort om niet al te moeilijk te doen over dit soort voorvallen.

De tragische dood van Machiel Pul bracht echter een schok teweeg. Iedere advocaat die particuliere cliënten bedient, realiseerde zich dat hij zelf slachtoffer had kunnen zijn. Iedere advocaat heeft immers wel eens te maken met onvoorspelbare cliënten en wederpartijen, of diens familie, vrienden en kennissen. In zaken waar de emoties hoog oplopen, levert dat een verhoogd risico op.

Het incident riep ook de vraag op hoe groot het probleem van geweld jegens advocaten nu eigenlijk is, en hoe de advocatuur zich daarin verhoudt tot andere beroepsgroepen. *Het Financieele Dagblad* en televisieprogramma *Nova* deden onderzoek. Uit dat onderzoek onder 3000 advocaten bleek dat 3,6% van de advocaten de afgelopen zes jaar persoonlijk met fysiek geweld is geconfronteerd. ‘Voor de hele beroepsgroep komt dit neer op 470 advocaten die de afgelopen zes jaar slachtoffer zijn geweest van lijfelijk geweld. Advocaten lopen driemaal zoveel risico op geweld dan officieren van justitie, waarover vorige maand een onderzoek verscheen,’ aldus *Het Financieele Dagblad*.

In datzelfde tijdvak van zes jaar werd 35% van de ondervraagde advocaten verbaal of schriftelijk bedreigd. Die percentages zijn niet gelijk over de diverse rechtsgebieden verdeeld. Strafrechtadvocaten voeren de lijst aan met 40% melding van bedreigingen, op de voet gevolgd door de personen- en familierechtadvocaten met 37% en curatoren met

Op 3 juni 2004 werd de Doetinchemse advocaat Machiel Pul in de uitoefening van zijn beroep doodgestoken. Elders in den lande werden advocaten (en hun medewerkers) verbaal of fysiek bedreigd. Hoe groot is het probleem, en wat ertegen te doen? En waartoe bent u als werkgever verplicht?

36%. Van de bedreigingen is 40% afkomstig van de wederpartij en 33% van de eigen cliënt. De overige bedreigingen zijn afkomstig van familie, bekenden, vrienden of publiek op de tribune in de rechtszaal. Slechts een zeer gering deel is anoniem, namelijk 1%.

ADVOCATUUR IS NIET UNIEK

Onderzoek door Van den Bossche en Smulders van TNO Arbeid in het kader van hun eindrapport 2004 ‘Evaluatie van de Arboretw inzake ongewenste omgangsvormen’ laat zien dat er inzake geweld en bedreiging sprake is van een landelijk groeiend fenomeen. De intimidatie van werknemers door het publiek groeide van 20,5% in 2000 naar 26,6% in 2003. De confrontatie met lichamelijke geweld nam ook flink toe, namelijk van 6,9% naar 8,8%.

	2000	2002	2003
Intimidatie door publiek	20,5%	22,5%	26,6%
Lichamelijk geweld door publiek	6,9%	6,8%	8,8%

Dit getal wordt bevestigd door een onderzoek naar geweld jegens ambtenaren in Amsterdam in 2003. Ongeveer 7% van de Amsterdamse ambtenaren kreeg te maken met serieuze bedreigingen van ontevreden burgers, zoals spugen, slaan, duwen en trekken. Veel ambtenaren voelen zich ook wel eens onveilig op de werkplek: maar liefst 42% beantwoordde deze vraag bevestigend.

Plichten als werkgever

Bedacht moet verder worden dat geweld zich niet alleen kan richten tegen de advocaat, maar ook tegen personeel van het advocaten-

kantoor, met alle negatieve gevolgen van dien. Slachtoffers van agressie en geweld functioneren minder goed, hebben minder plezier in het werk, zijn vaker emotioneel uitgeput en willen vaker van baan wisselen. Deze negatieve effecten op de organisatie weerspiegelen zich in een toename van het ziekteverzuim, toename van het personeelsverloop, lagere productiviteit en een verslechtering van de werkomstandigheden en wervingsmogelijkheden.

De volgende tabel illustreert hoeveel impact agressie en geweld heeft op het verzuim en de productiviteit van werknemers.

	Percentage respondenten
Verzuimd	4,8
Langer dan 4 weken verzuimd	2,2
Minder goed functioneren	12,8
Langer dan 4 weken minder goed functioneren	3,0

Bron: Van den Bossche en Smulders 2004

Werkgevers hebben een verantwoordelijkheid in dezen. De Arboretw vloeien voort uit Richtlijn 89-391 uit 1989 van de Europese Raad, die basisbepalingen bevat voor gezondheid en veiligheid op het werk. Werkgevers krijgen op grond van die richtlijn de verantwoordelijkheid tot preventie van schade door het werk, waaronder geweld en agressie op de werkplek van de werknemer.

Volgens art. 4 lid 2 Arboretw 1998 zijn werkgevers verplicht een adequaat arbeids-

¹ Stichting Viadict is een service-instituut voor advocatenkantoren.

advocaten onmiskenbaar

omstandighedenbeleid te voeren dat gericht moet zijn op het beschermen van medewerkers tegen agressie en geweld, alsmede de nadelige gevolgen daarvan als preventie faalt. Elke werkgever dient over een RI&E-plan te beschikken, oftewel de Risico-Inventarisatie en -Evaluatie. Het niet voorhanden hebben van een dergelijk plan kan resulteren in een forse boete van de Arbeidsinspectie.

Nalaten kan ook resulteren in aansprakelijkheid ex art. 7:658 BW. Op grond van dat artikel rust op de werkgever de bewijslast van een duidelijk preventie- en (na)zorgbeleid, het concreet uitvoeren ervan en goed toezicht erop. Indien zich een ernstig incident voordoet en het advocatenkantoor blijkt bovendien niet goed tegen aansprakelijkheid verzekerd met een AVB-verzekering (Aansprakelijkheid Voor Bedrijven), dan zijn de problemen niet te overzien.

Hierbij moet bedacht worden dat de zorgplicht zich ook uit kan strekken tot buiten het kantoor, aangezien het gaat om schade die wordt geleden in de uitoefening van de werkzaamheden.

MOGELIJKE MAATREGELEN

Kantoren kunnen diverse preventieve en repressieve maatregelen nemen om de kans op schade van agressie en geweld te beperken. In onderstaande tabel wordt een opsomming gegeven van dergelijke maatregelen, in technisch/bouwkundig opzicht en in organisatorisch opzicht.

Technische of bouwkundige maatregelen	Organisatorisch maatregelen
Overzichtelijke spreekkamers	Trainen van medewerkers in het omgaan met agressie en geweld
Afgeschermd receptie/balie	Registreren en melden van incidenten
Videotoezicht	Afspraken maken met een particulier beveiligingsbedrijf
Alarmknop	Afspraken maken met de politie
Toegangsbeveiliging	Procedure opstellen betreffende het omgaan met agressie en geweld
Goede omgevingsverlichting	Procedure opstellen inzake de opvang en begeleiding van slachtoffers
Stimulering van elektronisch betalingsverkeer	Periodiek informeren en instrueren van de medewerkers

Uit het recente onderzoek van *Het Financieele Dagblad* en *Nova* bleek dat slechts 13% van de advocaten instructies (in aanvulling op wat er in de beroepsopleiding aan wordt gedaan) had ontvangen voor het omgaan met moeilijke cliënten. Een dergelijke instructie is evenwel zinvol om de kans op agressie en geweld te beperken, respectievelijk de gevolgen ervan te verminderen.

Uit onderzoek blijkt dat met een goede instructie en training tot maar liefst driekwart van agressie en geweld voorkomen kan worden. Het gaat dan onder meer om de algemene bejegening van de cliënt en anderen, lichaamstaal en discussietechnieken (ook voor het ondersteunend personeel). De instructies kunnen ook betrekking hebben op de situatie dat zich onverhoopt tóch geweld heeft voorgedaan: zo is het raadzaam om het slachtoffer met spoed op te vangen in een andere ruimte dan waar het geweld zich heeft voorgedaan. Voor de hand liggend, maar u moet het zich wél realiseren op het moment dat er sprake is van paniek.

OPROEP

De moraal van dit verhaal: neem het onderwerp serieus. Niet alleen hebben zich schokkende incidenten jegens advocaten voorgedaan, ook is de maatschappelijke trend van toename van geweld en intimidatie op de werkvloer niet te miskennen. Deze oproep geldt zowel de werkgever als de individuele advocaat, of hij nu firmant is op een groot kantoor of werkt als *sole-practitioner* in een dorp.

In de beroepsopleiding wordt bij het onderdeel 'sociale vaardigheden' aandacht besteed aan intimidatie en geweld. Daarnaast zal het cursusaanbod op dit terrein worden vergroot. In elk geval roept de Algemene Raad u op om intimidatie en elk geweld te melden bij de lokale deken. Op deze manier kan een betrouwbaar beeld worden verkregen van de omvang van het probleem in de loop van jaren. Tevens wordt slachtoffers van geweld met klem verzocht altijd aangifte te doen bij de politie. De praktijk leert dat politie en justitie geweld en dreiging van geweld jegens advocaten zeer serieus nemen.

BRONNEN

Boon, van der, V. en J.F. van Wijnen (2004), *Rapport bedreiging en fysiek geweld tegen advocaten*, in opdracht van Het Financieele Dagblad en NOVA.

Dam, van, Y. en M. Engelen (2004), *Eindrapport evaluatie van de Arbo-wet inzake ongewenste omgangsvormen*, Ministerie van SZW, Den Haag.

Bossche, van den, S.N.J. & P.G.W. Smulders (2004), *De Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2003*, TNO Arbeid, Hoofddorp.

<http://agency.osha.eu.int>. Europees agentschap voor veiligheid en gezondheid op het werk. Geweld (agressie) op de werkplek.

Interne instructie Arbeidsinspectie (2001), *Agressie en geweld*, Arbeidsinspectie.

Raven, J. en Driessen, F.M.H.M., *Agressie en geweld tegen ambtenaren van de gemeente Amsterdam*, Onderzoeksbureau Driessen, Utrecht.

Snook, T (2004), *Training omgaan met agressie en geweld*.

